

Llengües, jòvens i universitat: actituds lingüístiques a València ciutat i l'àrea metropolitana

*Languages, young people and university: linguistic attitudes
in the city of Valencia and its metropolitan area*

José M. BUZÓN i M.-Begoña GÓMEZ-DEVÍS
Universitat de València

Data de recepció: 29 de març de 2019

Data d'acceptació: 31 de maig de 2019

RESUM

Aquest article analitza les actituds dels jòvens valencians d'entre els dinou i els trenta-quatre anys respecte a les llengües oficials —valencià i castellà— segons si han realitzat o no estudis universitaris. La investigació se centra en les modalitats lingüístiques castellà estàndard (CS), valencià estàndard (VS), castellà no estàndard (CNS) i valencià no estàndard (VNS), i interpreta les dades d'acord amb el grau d'identificació i ús que els jòvens han assignat a les interaccions comunicatives, la consideració ideològica dels parlants d'una o altra llengua, així com la identificació de trets personals. Entre les conclusions, se destaca la valoració generalitzada de CS com a modalitat millor puntuada, només superada ocasionalment per VS en determinats àmbits. Quant al grup d'universitaris, la majoria considera CS com a més centralista i VS, com a més catalanista (amb matisos segons el grup poblacional). Un altre resultat és la rellevància dels atributs afectius (de caràcter) en la diferent percepció d'ambdues modalitats estàndard. Finalment, s'exposa la significació estadística dels factors socials *àmbit sociocultural* i *llengua habitual* en la caracterització de les quatre modalitats lingüístiques.

PARAULES CLAU: actituds lingüístiques, llengües en contacte, estudiants universitaris, àrea metropolitana, anàlisi factorial, ANOVA.

ABSTRACT

This paper analyzes the attitudes of young Valencians (aged 19-34) to their official languages, Valencian and Spanish, depending on whether they have completed or not their university studies. The research focuses on standard Spanish (CS) language modalities, standard Valencian (VS), non-standard Spanish (CNS) and non-standard Valencian (VNS). It also interprets the data according to the degree of identification and use that young people have assigned to the communicative interactions of each mode, the ideological consideration of the speakers of one language or the other, as well as the identification of personal traits. Among

CORRESPONDÈNCIA: M.-Begoña Gómez-Devís, Universitat de València, Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, Facultat de Magisteri, Grup d'Investigació de la Universitat de València (Proyecto para el Estudio Sociolingüístico del Español de Valencia-PRESEVAL). Avinguda dels Taroners, 4. 46022 València. A/e: mabegode@uv.es, jobugar@alumni.uv.es. Tel.: 963 864 485. Fax: 963 864 002.

the conclusions, the widespread assessment of CS as the best-rated modality has been highlighted, surpassed only by VS in certain areas. Regarding the group of university students, CS is considered by the majority as centralist while VS as more Catalanist (with nuances according to the population group). Another result is the relevance of the affective (character) attributes in the different perception of both standard modalities. Lastly, the statistical significance of social factors at the *sociocultural level* and the *customary language* in the characterization of the four linguistic modalities are stated.

KEYWORDS: language attitudes, languages in contact, university students, metropolitan area, factorial analyses, ANOVA.

1. INTRODUCCIÓ

El panorama lingüístic a les societats modernes ja no es considera multilingüe sinó plurilingüe, açò és, implica la comprensió de l'idioma de l'altre i, inevitablement, una determinada actitud davant d'aquest. La gestió i organització d'aquesta convivència més o menys conflictiva, segons el cas, és responsabilitat de diverses institucions, les quals exerceixen la seua influència des de múltiples vessants —política, social, educativa, econòmica, etc.

Pel que fa a la situació actual i particular de les terres valencianes, és possible obtenir informació qualificada sobre el coneixement i ús de les llengües oficials als diferents territoris (AVL, 2005; SIES, 2015),¹ així com estudis que detallen l'evolució —durant quasi trenta anys— de les dades oficials en diferents àmbits (Mas i Montoya, 2011; Mas, 2018) i treballs especialment orientats a la investigació de les actituds dels parlants —dimensions psicosocials— i el grau de conservació o desplaçament de les llengües implicades (Gimeno-Menéndez i Gómez, 2007; Agulló, 2011; Casesnoves, 2012; Gómez-Molina, 2013; Casesnoves i Mas, 2016 i 2017; Buzón *et al.*, 2017).

L'estudi que es presenta, més limitat que els ara esmentats, considera la situació sociolingüística de la ciutat de València i l'àrea metropolitana i té com a objectiu primordial perfilar la percepció i posició de les noves generacions (jòvens d'entre els dinou i els trenta-quatre anys) envers les llengües amb què conviuen segons si han realitzat o no estudis universitaris. L'interés i la projecció de l'anàlisi són obvis. Descobrir les actituds lingüístiques —reaccions subjectives— que els jòvens valencians manifesten en les diferents varietats lingüístiques —castellà i valencià,² per una banda, i grau d'estandardització, per l'altra— ens proporcionarà valors essencials de la resposta juvenil en l'elecció de parlar o no una determinada llengua, i alhora una instantània de la categorització social de les quatre modalitats en la comunitat de parla observada.

1. ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2005), *Llibre blanc de l'ús del valencià*, vol. 1: *Enquesta sobre la situació social del valencià*; SERVEI D'INVESTIGACIÓ I ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS, <http://www.ceice.gva.es/va/web/dgplgm/enquestes>.

2. Quan parlem de *valencià* ens referim a la varietat dialectal del català occidental parlada al País Valencià, concretament, a la zona central d'aquest territori.

A partir de les dades obtingudes en una enquesta sobre percepcions i valoracions envers l'ús de les quatre modalitats lingüístiques (CS, VS, CNS i VNS) i després de l'anàlisi quantitativa i qualitativa, es plantegen tres objectius específics:

1. Conèixer les avaluacions de la dimensió cognitiva (competència personal, estatus, prestigi professional, interacció comunicativa, tendència ideològica) i afectiva (atractiu personal i social, endogrup, solidaritat) amb la intenció de descobrir quin paper assignen els jòvens a cada varietat.

2. Esbrinar quina és la modalitat lingüística més adequada segons l'àmbit d'ús, cosa que permetrà observar si existeix un bilingüisme diglòssic (amb una certa distribució funcional d'ambdues llengües).

3. Comprovar la influència dels factors socials (sexe, llengua materna, llengua habitual, nivell d'estudis i residència) en la percepció i valoració de les diferents modalitats lingüístiques.

Pel que fa a les hipòtesis d'aquesta investigació i d'acord amb els resultats d'estudis recents (Agulló, 2011; Casesnoves, 2012; Casesnoves i Mas, 2016 i 2017; Buzón *et al.*, 2017), s'han assenyalat les següents:

— Les varietats estàndard estan vinculades amb l'estatus, els mitjans de comunicació i el poder, mentre que les no estàndard estan relacionades amb els valors intragrups de solidaritat i lleialtat lingüística. En conseqüència, les modalitats estàndard del valencià i el castellà seran les més valorades en la dimensió cognitiva, com ara competència (poder/persona), prestigi professional, classe social i estatus (poder/grup), i sense cap diferència quantitativa significativa entre elles. Per altra banda, les varietats no estàndard del valencià i el castellà seran les més valorades en la dimensió afectiva: atracció personal i social (solidaritat/persona i solidaritat/grup), grau d'identificació (solidaritat/grup), lleialtat i orgull lingüístics (solidaritat/grup), amb preferència cap al valencià.

— El fet de considerar un col·lectiu amb un perfil professional divers (amb o sense estudis universitaris) podrà confirmar si ocorre el mateix que en terres catalanes, on «el mercat laboral s'erigeix, per tant, en l'element més clarament bilingüitzador, hibritador, del país. La importància de les mudes lingüístiques que genera la participació en la vida econòmica contrasta amb el poc impacte que té el pas per l'ensenyament obligatori» (Pujolar *et al.*, 2010: 20).

— La tercera hipòtesi subratlla l'aspecte anterior. Tot i que les dades del SIES (2015) mostren una tímida recuperació del valencià respecte d'anys anteriors, amb un lleuger increment de les habilitats socials (entendre i parlar) i acadèmiques (llegir i escriure) en la població general, i que l'ús a casa del valencià i el castellà a València i l'àrea metropolitana presenta uns percentatges del 20,8 % i el 65,7 %, respectivament,³ entenem que la projecció de la planificació dels governs conservadors (1995-2015) ha estès i unificat la visió del castellà com a llengua comuna (domini simbò-

3. La zona de València i l'àrea metropolitana és l'única que augmenta un 1 % en relació amb les dades del SIES 2010. Pel que fa a la resta d'àrees, totes mostren una disminució progressiva en diferents graus (Alacant, Alcoi-Gandia, Regió de València i Castelló).

lic), i també ha dinamitat un procés de normalització amb garanties d'igualtat del valencià.

— Finalment, tanquem la llista d'hipòtesis amb la idea que els factors socials amb major pes probabilístic sobre les actituds lingüístiques dels jòvens valencians són, per ordre decreixent: nivell sociocultural, llengua habitual i llengua materna. La residència i el sexe resultaran pràcticament no significatius.

1.1. *Els estudis d'actituds lingüístiques*

La història ens mostra que les llengües, com a espai social i cultural, a més de facilitar la comunicació humana ocupen un lloc central en la vida col·lectiva de les societats, i això, com és palès, ha fet que esdevinguen un senyal d'identitat i un instrument de dominació simbòlica de primera magnitud. Per altra banda, el desenvolupament de les ciències socials i humanes al llarg del segle xx ha aconseguit un avanç multidisciplinari que ha beneficiat la visió d'interdependència i complementarietat entre llengua i societat.

Aquest pensament té com a eix primordial la descripció de la llengua en ús i, per tant, les diverses perspectives sociolingüístiques analitzen dades vinculades a l'ús real de les llengües i la incidència que sobre aquest tenen la categorització social del parlant i el context comunicatiu o les causes que motiven i mantenen la variació, entre d'altres. En el cas concret de les actituds lingüístiques, fa temps que la comunitat científica considera aquest vessant essencial per al panorama sociolingüístic de les llengües, ja que no sols aporta coneixement sobre la variació intralingüística, sinó que a més ens permet jerarquitzar les varietats diatòpiques d'una llengua i descobrir l'avaluació de les varietats lingüístiques en una comunitat de parla, sense oblidar que esdevé imprescindible per a una planificació lingüística ajustada. Tanmateix, tot i que la utilitat dels treballs sobre actituds és acceptada per tothom, no ocorre el mateix en tractar-ne els límits epistemològics, l'estructura i la naturalesa.

En aquest sentit, i amb una clara intenció sintetitzadora, els autors d'aquest treball adopten la proposta de López-Morales (1989: 235):

Entendemos la actitud como la acción o reacción misma —conducta—, la aceptación o el rechazo de un hecho lingüístico —y, por tanto, el uso o desuso de una variante, de una variedad o de una lengua—, que se produce por las creencias, favorables o adversas, hacia el hecho en cuestión; tales creencias provienen de los conocimientos lingüísticos y sociolingüísticos del hablante, es decir, de su conciencia sociolingüística —dimensión cognitiva— o de percepciones y consideraciones relacionadas con la subjetividad y la emoción —dimensión afectiva— propias y de su comunidad de habla.

Des d'aquesta posició i segons el mateix autor, l'engranatge sociolingüístic pot explicar-se de la manera següent: conèixer el funcionament de l'ús lingüístic, així com

les percepcions afectives que s'activen entre els membres de la comunitat, produeix certes creences sobre aqueix ús i, si són positives, li atorguen estatus i provoquen actituds favorables a l'individu, qui, per tant, l'accepta i l'empra; en canvi, si són negatives l'estigmatitza i, en conseqüència, s'esdevenen dificultats i entrebancs. En altres paraules, «las actitudes y creencias lingüísticas condicionan el proceso de acomodación comunicativa de unos hablantes a otros y de unas agrupaciones sociales a otras» (Moreno, 2012: 81).

Així, entre les opcions per a un estudi rigorós de les actituds sociolingüístiques a partir de les percepcions i creences dels membres d'una comunitat de parla, ens decantem per les que es basen en l'observació sistemàtica de dimensions que tenen a veure, per una banda, amb la coneixença —component cognitiu: consciència sociolingüística basada en prestigis oberts, socials i lingüístics— i, per l'altra, amb l'afectivitat —sentiments provinents de prestigis psicosocials oberts o encoberts i també relacionats amb gustos, identitat, solidaritat, lleialtat, etc.

2. MÈTODE

2.1. *La mesura de les creences i les actituds: recollida de materials*

L'obtenció de les dades es realitza mitjançant una prova que, dissenyada a partir de parells falsos o màscares (*matched guise-technique*), permet descobrir les valoracions que els parlants efectuen de les varietats (estàndard i no estàndard) del castellà i el valencià.

La recollida del material es dugué a terme el curs acadèmic 2015-2016 mitjançant una entrevista directa amb un nombre indeterminat de participants (grup xicotet) i sempre amb el mateix procediment: audició d'un text llegit en una de les modalitats lingüístiques⁴ (CS, VS, CNS, VNS) i, a continuació, realització de l'enquesta. Una vegada tots els assistents han anotat les seues respostes, es passa a la modalitat següent. Per a poder evitar el biaix a causa de l'ordre de presentació de les quatre gravacions, es considerarà ordenar-les de manera aleatòria en cadascuna de les projeccions. La durada completa de la prova és d'una hora, aproximadament.

En definitiva, tal com apunten Buzón *et al.* (2017: 65), «la percepción del discurso estímulo (leído o espontáneo) pone en marcha una reacción evaluativa (favorable/desfavorable) en un contexto de consideraciones y conocimientos compartidos (social), resultado de los procesos cognoscitivo y afectivo (individual)». L'objectiu, doncs, és recopilar aqueixes reaccions avaluadores per processar-les i analitzar-les posteriorment amb una metodologia adequada, rigorosa i efectiva.

4. Un altre aspecte que cal tenir en compte en aquesta mena d'investigacions és el paper dels locutors —textos llegits. Pel que fa a aquest estudi, les gravacions han estat locutades sempre per dones.

2.2. La mostra

Els individus que han avaluat les modalitats lingüístiques les coneixen bé, ja que ambdues llengües han estat matèria d'estudi al llarg de l'etapa educativa (escola, institut i universitat), i, encara que no tots les empen amb regularitat, representen l'instrument d'interacció quotidiana en aquesta zona geogràfica, de manera que poden jutjar-les mostrant les seues preferències (taula 1).

TAULA 1
Distribució dels informants

CORPUS				
Universitaris	SEXE	Hòmens	11	} 37
		Dones	26	
	LLENGUA HABITUAL	Castellanoparlants	18	
		Valencianoparlants	10	
		Bilingües	9	
	LLENGUA MATERNA	Castellà	24	
		Valencià	10	
		Ambdós	3	
	RESIDÈNCIA	València capital	17	
		Àrea metropolitana	20	
	NIVELL SOCIOCULTURAL	Baix	0	
		Mitjà	11	
Alt		26		
No universitaris	SEXE	Hòmens	18	} 36
		Dones	18	
	LLENGUA HABITUAL	Castellanoparlants	18	
		Valencianoparlants	5	
		Bilingües	13	
	LLENGUA MATERNA	Castellà	24	
		Valencià	11	
		Ambdós	1	
	RESIDÈNCIA	València capital	19	
		Àrea metropolitana	17	
	NIVELL SOCIOCULTURAL	Baix	12	
		Mitjà	12	
Alt		12		

TAULA 1
Distribució dels informants (Continuació)

TOTAL	SEXE	Hòmens	29	73
		Dones	44	
	LLENGUA HABITUAL	Castellanoparlants	36	
		Valencianoparlants	15	
		Bilingües	22	
	LLENGUA MATERNA	Castellà	48	
		Valencià	21	
		Ambdós	4	
	RESIDÈNCIA	València capital	30	
		Àrea metropolitana	43	
	NIVELL SOCIOCULTURAL	Baix	12	
		Mitjà	12	
Alt		49		

FONT: Elaboració pròpia.

2.3. L'enquesta

L'enquesta segueix el mateix model que l'emprat en la investigació de Buzón *et al.* (2017). A les pàgines inicials es detallen les variables sociològiques de l'entrevistat i a continuació es presenta l'enquesta per a valorar un conjunt de trenta-tres parells o binomis —escala de Likert d'1 a 7— organitzats en dues dimensions:

a) *Dimensió cognitiva* (competència personal, prestigi professional, estatus socioeconòmic). Inclou adjectius relacionats amb la competència (intelligent / no intelligent, insegur/segur de si mateix...), amb l'estatus (urbà/rural, influent/insignificant, culte/ignorant...) o amb el prestigi professional (treballador/malfaener, emprenedor/apocat, professió associada, identificació amb un cap, identificació amb un subordinat), amb la interacció comunicativa (clar/confús, convincent / no convincent), i d'altres que no prenen en consideració el diferencial semàntic sinó ideologies associades a les varietats dialectals (valencianista, catalanista, progressista, autonomista), professions corresponents i consciència sociolingüística —àmbits d'ús de cada modalitat lingüística (adequació ràdio televisió, escola, tenda, carrer, amics, casa).

b) *Dimensió afectiva* (atractiu, solidaritat). Comprén adjectius relacionats amb l'atractiu personal (simpàtic/antipàtic, divertit/avorrit, humil/orgullós, obert/tancat...), l'atractiu social (noble/egoista, generós/avariciós...) i el grau d'identificació amb l'endogrup (identificació del locutor amb els amics i amb si mateix).

3. RESULTATS

Com a prova prèvia de validació de la consistència interna de les dades provinents del qüestionari, mitjançant una auditoria de les correlacions existents obtenim una alfa de Cronbach amb un valor de 0,837, que representa una consistència interna excel·lent (taula 2).

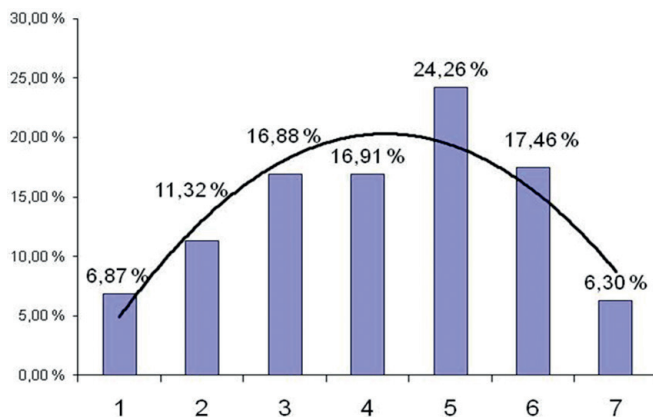
TAULA 2
Estadístiques de fiabilitat del qüestionari

<i>Alfa de Cronbach</i>	<i>Alfa de Cronbach basada en elements estandarditzats</i>	<i>Nombre d'elements⁵</i>
0,837	0,845	44

FONT: Programa SPSS.

En general, el conjunt global de les valoracions dels jutges en ambdós subgrups del corpus (figura 1) mostra, com era previsible, una distribució que pot interpretar-se com una campana de Gauss. Es produeix una vall en la puntuació intermèdia i un desplaçament generalitzat clar de les puntuacions cap al 5, cosa que suposa una tendència a optar pels valors positius de cada binomi.⁶

FIGURA 1
Freqüències relatives de puntuacions (%)

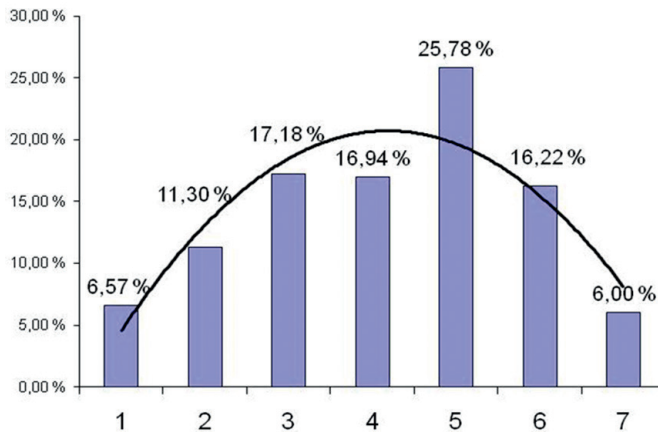
FONT: Elaboració pròpia.

5. Aquesta quantitat inclou els trenta-tres binomis de les àrees cognitiva i afectiva, a més d'altres àmbits, com ara competència personal, grau d'identificació, etc.

6. Tot i que inicialment el tret positiu o negatiu dels parells o binomis es presenta de manera aleatòria a cada extrem de l'escala de Likert, abans de les anàlisis estadístiques ha estat reorientat en sentit negatiu-positiu seguint l'ordre numèric creixent. La raó de la disposició aleatòria a l'enquesta ha estat inhibir en el jutge l'associació del caràcter positiu o negatiu a un dels extrems.

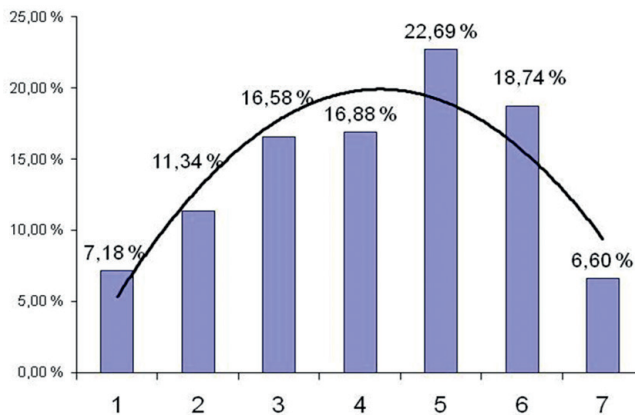
Com mostren les figures 2 i 3, on es representen les puntuacions globals per corpus, aquesta tendència a evitar la puntuació neutra i decantar-se lleugerament per valoracions més positives és comuna als dos grups d'informants:

FIGURA 2
Freqüències relatives de puntuacions (universitaris) (%)

FONT: Elaboració pròpia.

FIGURA 3
Freqüències relatives de puntuacions (no universitaris) (%)

FONT: Elaboració pròpia.

El grup de jòvens sense estudis universitaris mostra una tendència lleugerament més accentuada que el d'universitaris a les puntuacions altes (dos punts i mig per sobre); els universitaris, per la seua part, eviten la valoració neutra amb més incidència (més de tres punts per damunt).

D'altra banda, si estudiem la jerarquització que cada subgrup atorga a les diverses modalitats lingüístiques (a partir de les puntuacions mitjanes obtingudes en cada àmbit), els resultats són els recopilats a les taules 3 i 4.

TAULA 3
Jóvens universitaris

Competència personal	VS	(5,60)	CS	(4,91)	CNS	(3,68)	VNS	(3,26)
Estatus	VS	(4,93)	CS	(4,60)	VNS	(2,90)	CNS	(2,89)
Prestigi professional	CS	(4,03)	VS	(4,01)	CNS	(3,00)	VNS	(2,81)
Interacció comunicativa	VS	(5,46)	CS	(5,15)	CNS	(3,41)	VNS	(3,24)
Atractiu personal i social	CNS	(4,81)	VS	(4,56)	CS	(4,47)	VNS	(4,06)
Identificació amb un cap	CS	(4,33)	VS	(4,28)	CNS	(2,48)	VNS	(2,25)
Identificació amb un subordinat	VS	(3,75)	CS	(3,72)	CNS	(3,53)	VNS	(3,36)
Identificació amb els amics	VNS	(4,89)	CNS	(4,70)	CS	(3,58)	VS	(3,33)
Identificació personal	CS	(3,36)	VS	(3,33)	VNS	(2,97)	CNS	(2,73)

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA 4
Jóvens no universitaris

Competència personal	CS	(4,86)	VS	(4,85)	CNS	(3,81)	VNS	(3,86)
Estatus	CS	(5,22)	VS	(4,70)	VNS	(2,89)	CNS	(2,67)
Prestigi professional	CS	(3,95)	VS	(3,60)	VNS	(2,87)	CNS	(2,64)
Interacció comunicativa	CS	(5,41)	VS	(5,32)	VNS	(3,57)	VS	(3,38)
Atractiu personal i social	CNS	(4,71)	VS	(4,61)	VNS	(4,49)	CS	(4,28)
Identificació amb un cap	CS	(4,08)	VS	(3,47)	VNS	(2,20)	CNS	(1,89)
Identificació amb un subordinat	CS	(3,81)	VS	(3,72)	VNS	(3,54)	CNS	(3,38)
Identificació amb els amics	VNS	(3,89)	CS	(3,81)	VS	(3,67)	CNS	(3,54)
Identificació personal	CS	(4,08)	VS	(3,86)	VNS	(2,77)	CNS	(2,41)

FONT: Elaboració pròpia.

Pel que fa a la modalitat més ben valorada, les mitjanes de puntuació són majors entre els jóvens amb estudis universitaris (a excepció de la d'estatus, identificació amb un subordinat i identificació personal). Així mateix, es pot comprovar que CS és la modalitat lingüística amb millors resultats en un nombre d'àrees més gran, la qual cosa l'identifica com la modalitat de major jerarquia per a tots dos grups poblacionals. El cas VS presenta la mitjana més elevada en dues àrees (competència personal i interacció comunicativa), i esdevé la segona modalitat amb millor puntuació de tots els àmbits, tret d'identificació amb un subordinat, on coincideix amb CS i identifica-

ció amb un amic, superada per VNS. En aquest sentit, destaquem el fet que per a tots els jòvens enquestats VNS és la modalitat amb un grau major d'identificació amb els amics, aspecte que podria confirmar el procés d'estabilització de l'ús del valencià als àmbits familiar i d'amics (Mas, 2018: 143) en consonància amb el clar procés de diglòssia que pateix la llengua, especialment entre els jòvens. De fet, VNS resulta la pitjor puntuada en el subgrup universitari en pràcticament totes les àrees, mentre que per als no universitaris és CNS.

Si atenem ara a l'àmbit ideològic, els resultats (taules 5 i 6) mostren millor puntuació en un nombre més alt de modalitats per part del subgrup no universitari; es percep com a més valencianista la modalitat VNS —els universitaris assenyalen VS— i més conservadora, CNS —CS per als altres. És molt interessant, també, comprovar que tots els participants valoren com a modalitat més centralista CS i com a més catalanista, VS.

TAULA 5
Jòvens universitaris

Progressista/conservador	CS	(4,86)	CNS	(4,70)	VNS	(4,64)	VS	(4,06)
Antivalencianista/valencianista	VS	(4,89)	VNS	(4,78)	CNS	(3,88)	CS	(3,33)
Autonomista/centralista	CS	(4,75)	CNS	(4,45)	VNS	(4,11)	VS	(3,69)
Anticatalanista/catalanista	VS	(4,44)	VNS	(3,39)	CNS	(3,08)	CS	(2,97)

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA 6
Jòvens no universitaris

Progressista/conservador	CNS	(5,14)	CS	(4,89)	VNS	(4,69)	VS	(3,86)
Antivalencianista/valencianista	VNS	(5,51)	VS	(5,36)	CNS	(4,14)	CS	(3,83)
Autonomista/centralista	CS	(4,72)	CNS	(4,68)	VNS	(3,60)	VS	(2,94)
Anticatalanista/catalanista	VS	(4,58)	VNS	(3,20)	CS	(3,00)	CS	(2,62)

FONT: Elaboració pròpia.

En aquest sentit, els universitaris es mostren ideològicament més moderats en tots els aspectes menys en el caràcter centralista de les modalitats: aquest binomi és puntuat amb major intensitat a totes les modalitats a excepció de CNS, en què els no universitaris la valoren com a més centralista que els universitaris.

A continuació, si comparem la identificació de trets personals dels parlants de cada modalitat (taula 7) apreciem que CS resulta més ben valorat entre els jòvens sense estudis universitaris.

TAULA 7
Comparativa de les puntuacions mitjanes més altes de CS per grup d'estudi⁷

CS			
<i>Jóvens no universitaris</i>		<i>Jóvens universitaris</i>	
Ignorant/culte	5,92	Confús/clar	5,56
Confús/clar	5,89	Irresponsable/responsable	5,33
Rural/urbà	5,86	Grosser/educat	5,33
Insegur/segur de si mateix	5,58	Hipòcrita/sincer	5,28
Grosser/educat	5,56	Malfaener/treballador	5,17
No intel·ligent / intel·ligent	5,53	No intel·ligent / intel·ligent	5,11
Malfaener/treballador	5,50	Ignorant/culte	5,08
Irresponsable/responsable	5,47	Rural/urbà	5,06
<i>Bast/refinat</i>	5,03	<i>Deshonest/honest</i>	5,06
Hipòcrita/sincer	4,92	Insegur/segur de si mateix	5,03

FONT: Elaboració pròpia.

En vuit dels deu binomis millor valorats la puntuació dels no universitaris supera la dels universitaris.

La taula 8, per contra, ens permet apreciar com la modalitat VS resulta millor valorada pels informants universitaris en gairebé tots els binomis. La presència d'atributs d'índole cognitiva amb mitjanes més altes és major entre els universitaris, mentre que la coincidència entre els dos grups és quasi total. Curiosament, el caràcter valencianista de la modalitat és reconegut entre els deu atributs millor valorats sols pels jóvens no universitaris.

Per altra banda, la modalitat CNS (taula 9) genera un major nombre de diferències entre els atributs millor puntuats en ambdós subgrups. En els no universitaris sobreix el caràcter estalviador, conservador i comprensiu del parlant de CNS; per contra, en els universitaris destaquen la simpatia, la generositat i la noblesa (tots ells de caràcter afectiu). Únicament en els quatre primers binomis la mitjana és més alta en el grup dels universitaris i amb una diferència bastant menor que per a la resta de modalitats lingüístiques; així mateix, l'omnipresència de binomis de caràcter afectiu és quasi idèntica a l'hora de caracteritzar aquesta modalitat, amb una lleugera superioritat en els jóvens universitaris.

7. Les cel·les ombrejades representen atributs de l'àrea cognitiva; la resta corresponen a l'afectiva. Els binomis amb lletra cursiva indiquen atributs exclusius del grup, és a dir, no presents en el grup de contrast.

TAULA 8
Comparativa de les puntuacions mitjanes més altes de VS per grup d'estudi

VS			
<i>Jóvens no universitaris</i>		<i>Jóvens universitaris</i>	
Grosser/educat	5,81	Insegur/segur de si mateix	6,03
Confús/clar	5,64	Ignorant/culte	5,89
Ignorant/culte	5,56	No intel·ligent / intel·ligent	5,67
Irresponsable/responsable	5,56	Grosser/educat	5,67
Malfaener/treballador	5,42	Confús/clar	5,61
Insegur/segur de si mateix	5,39	Malfaener/treballador	5,56
<i>Antivalencianista/valencianista</i>	5,36	Irresponsable/responsable	5,53
No intel·ligent / intel·ligent	5,36	<i>No convincent/convincent</i>	5,31
<i>Insensible/comprensiu</i>	5,19	Callat/xarrador	5,25
Callat/xarrador	5,03	<i>Apocat/emprenedor</i>	5,14

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA 9
Comparativa de les puntuacions mitjanes més altes de CNS per grup d'estudi

CNS			
<i>Jóvens no universitaris</i>		<i>Jóvens universitaris</i>	
Callat/xarrador	5,54	Orgullós/humil	5,60
Orgullós/humil	5,35	Presumptuós/senzill	5,48
Presumptuós/senzill	5,30	Callat/xarrador	5,48
Ambiciós/modest	5,22	Hipòcrita/sincer	5,30
<i>Malgastador/estalviador</i>	5,19	<i>Antipàtic/simpàtic</i>	5,15
Hipòcrita/sincer	5,19	Deshonest/honest	5,13
<i>Progressista/conservador</i>	5,14	<i>Avar/generós</i>	5,13
Irresponsable/responsable	5,00	Irresponsable/responsable	4,95
<i>Insensible/comprensiu</i>	4,92	Ambiciós/modest	4,95
Deshonest/honest	4,92	<i>Egoista/noble</i>	4,85

FONT: Elaboració pròpia.

Finalment, la modalitat VNS (taula 10) presenta als dos subgrups pràcticament els mateixos binomis en diferents posicions i amb puntuacions mitjanes diferenciades: tots els atributs resulten més ben valorats pels no universitaris. Curiosament, l'atribut amb la puntuació més alta en aquest subgrup no apareix entre els deu millor puntuats pels no universitaris (avar/generós) i constitueix, per tant, un tret específic a aquest nivell.

TAULA 10
Comparativa de les puntuacions mitjanes més altes de VNS per grup d'estudi

VNS			
<i>Jóvens no universitaris</i>		<i>Jóvens universitaris</i>	
Antivalencianista/valencianista	5,51	Avar/generós	4,97
Presumptuós/senzill	5,43	Presumptuós/senzill	4,97
Callat/xarrador	5,23	Ambiciós/modest	4,92
Orgullós/humil	4,89	Antivalencianista/valencianista	4,78
Ambiciós/modest	4,80	Orgullós/humil	4,67
Hipòcrita/sincer	4,77	Progressista/conservador	4,64
Insensible/comprensiu	4,77	Hipòcrita/sincer	4,44
Progressista/conservador	4,69	Callat/xarrador	4,36
Deshonest/honest	4,66	Irresponsable/responsable	4,25
Malgastador/estalviador	4,60	Deshonest/honest	4,25

FONT: Elaboració pròpia.

Un altre aspecte interessant del present estudi consisteix en la possibilitat d'obtenir anàlisis factorials dels atributs per als dos grups considerats i realitzar així agrupacions de binomis que expliquen el major nombre possible de variància en les puntuacions atorgades a determinades modalitats lingüístiques. En aquest cas, ens centrarem en les estàndard.

Les proves KMO i Barlett són significatives en ambdós factorials i se situen en un 0,688 per al grup de jóvens no universitaris i en un 0,641 per als universitaris, cosa que representa una qualitat de l'anàlisi acceptable en tots dos casos, amb una variància total explicada del 68,11 % en vuit components per al grup no universitari i del 74,90 % en deu components per a l'universitari. La taula 11 presenta els vuit primers components dels factorials dels dos grups poblacionals.

TAULA 11
Comparativa d'anàlisi factorial dels atributs per a les modalitats CS i VS

CS/VS							
No universitaris				Universitaris			
	Compon.	Variància			Compon.	Variància	
	1	%	% acum.		1	%	% acum.
Esquerp/carinyós	0,791	15,312	15,312	Insensible/comprensiu	0,825	13,350	13,350
Orgullós/humil	0,780			Cabut/flexible	0,786		
Presumptuós/senzill	0,725			Orgullós/humil	0,751		
Antipàtic/simpàtic	0,715			Grosser/educat	0,643		
Avorrit/divertit	0,690			Egoista/noble	0,613		
Trist/alegre	0,688			Presumptuós/senzill	0,578		
Insensible/comprensiu	0,661			Avar/generós	0,496		
Avar/generós	-0,649			Antipàtic/simpàtic	0,486		
				Esquerp/carinyós	0,450		
	2	%	% acum.		2	%	% acum.
Bast/refinat	-0,780	13,953	29,266	Ignorant/culte	0,821	10,483	23,833
Confús/clar	0,714			No intel·ligent / intel·ligent	0,818		
Insignificant/influent	0,693			Malfaener/treballador	0,575		
No intel·ligent / intel·ligent	0,677			Insegur/segur de si mateix	0,513		
Rural/urbà	0,675			Irresponsable/responsable	0,513		
Malfaener/treballador	0,657			Apocat/emprenedor	0,503		
No convincent / convincent	0,608						
	3	%	% acum.		3	%	% acum.
Callat/xarrador	0,766	9,457	38,722	Rural/urbà	0,764	10,342	34,175
Apocat/emprenedor	0,647			Bast/refinat	0,755		
Insegur/segur de si mateix	0,610			Confús/clar	0,745		
Ignorant/culte	0,580			Insignificant/influent	0,677		
Ambiciós/modest	0,497			No convincent / convincent	0,560		
	4	%	% acum.		4	%	% acum.
Progressista/conservador	0,795	6,894	45,616	Anticatalanista/catalanista	0,881	7,546	41,721
Anticatalanista/catalanista	-0,778			Autonomista/centralista	-0,849		
Autonomista/centralista	0,599			Antivalencianista/valencianista	0,621		
				Progressista/conservador	-0,584		

TAULA 11
Comparativa d'anàlisis factorial dels atributs per a les modalitats CS i VS (Continuació)

CS/VS							
No universitaris				Universitaris			
	Compon.	Variància			Compon.	Variància	
	5	%	% acum.		5	%	% acum.
Irresponsable/ responsable	0,779	6,858	52,474	Deshonest/honest	0,763	6,645	48,366
Deshonest/honest	0,699			Malgastador/estalviador	0,668		
Hipòcrita/sincer	0,570			Hipòcrita/sincer	0,576		
	6	%	% acum.		6	%	% acum.
Cabut/flexible	0,751	6,224	58,698	Trist/alegre	0,829	6,183	54,549
Avar/generós	0,716			Callat/xarrador	0,707		
Malgastador/estalviador	0,435						
	7	%	% acum.		7	%	% acum.
Grosser/educat	0,643	4,754	63,452	Avorrit/divertit	0,812	5,641	60,189
Antivalencianista/ valencianista	0,601						
	8	%	% acum.		8	%	% acum.
Egoista/noble	0,776	4,692	68,144	Pobre/ric	0,862	5,560	65,749
Pobre/ric	0,492			Ambiciós/modest	-0,656		

FONT: Elaboració pròpia.

El primer component explica un 15,31 % i un 13,35 %, respectivament, de la variància total en les puntuacions; ambdós casos presenten exclusivament atributs d'índole afectiva amb un alt grau de coincidència i pertanyents específicament a l'àrea del caràcter, la qual cosa demostra que és un tret que adquireix gran importància en la percepció de les diferències entre les modalitats CS i VS. El segon component amb alta capacitat explicativa de la variància es compon, majoritàriament, d'atributs de tipus cognitiu que coincideixen en els dos grups de jòvens. En canvi, el tercer component, que explica aproximadament el 10 % de la variància, difereix en els atributs segons el subgrup observat. Finalment, el quart es troba constituït per atributs de tipus ideològic; cal destacar que el binomi *antivalencianista/valencianista*, característic d'aquest grup, ocupa entre els jòvens no universitaris una posició de menor força discriminatòria (factor 7) que entre els universitaris.

A manera de síntesi, els cinc primers components expliquen aproximadament la meitat de la variància total registrada en les dades: el primer i el cinquè són d'índole afectiva i, la resta, cognitiva.

Així mateix, per a valorar el grau d'influència que pogueren estar exercint les variables sociològiques sobre les percepcions de la joventut valenciana, no es disposa d'un gran nombre d'instruments d'anàlisi. Un primer recurs és el recompte d'atributs que manifesten un comportament significativament diferenciat en l'anàlisi de la variància

entre les puntuacions rebudes en dues modalitats de llengua diferents. Per poder fer-ho, i actuant per parells confrontats de modalitats de llengua, s'han dut a terme successius ANOVA de factors sociològics davant binomis i s'ha fet un recompte d'aquells que presenten una F de Snedecor inferior a 0,05 (diferència de mitjanes significatives entre les dues modalitats de llengua). Els resultats obtinguts es recopilen en la taula 12.

TAULA 12
Recompte de binomis de mitjana significativament diferent entre modalitats (prova F de Snedecor en ANOVA)

	CS/VS	CS/CNS	VS/VNS	CNS/VNS	Total
Nivell sociocultural	10	3	9	9	31
Llengua habitual	9	1	5	4	19
Llengua materna	3	1	5	6	15
Residència	6	0	0	1	7
Sexe	1	0	0	2	3
Total	29	5	19	22	

FONT: Elaboració pròpia.

Segons aquests resultats, la variable sociològica amb una capacitat més gran per a provocar diferències significatives de mitjanes entre modalitats de llengua és el nivell sociocultural, seguida de la llengua habitual i la llengua materna, amb quasi la meitat de binomis de mitjana significativament diferent i, a gran distància i per davall, la residència i el sexe. Les modalitats de llengua sobre les quals es produeix un major nombre de diferències significatives de mitjanes són CS/VS i CNS/VNS, seguides de prop per VS/VNS.

Un altre instrument que podem utilitzar per a mesurar la força explicativa de les variables sociològiques són les taules de contingència, les quals ens permetran verificar mitjançant proves khi quadrat quins factors sociològics s'associen a puntuacions significativament diferents entre els jòvens universitaris i no universitaris (taula 13).

TAULA 13
Recompte de binomis que superen la prova khi quadrat entre jòvens universitaris i no universitaris per variables sociològiques en confrontacions de modalitats lingüístiques

	CS/VS	CS/CNS	VS/VNS	CNS/VNS	Total
Llengua habitual	15	4	13	9	41
Nivell sociocultural	12	3	12	11	38
Llengua materna	13	4	11	10	38
Residència	12	3	12	9	36
Sexe	9	3	11	9	32
Total	61	17	59	48	

FONT: Elaboració pròpia.

Quan analitzem la independència de les variables sociològiques respecte de les puntuacions rebudes en els diferents binomis, s'observa una quantitat relativament semblant de dependències per als cinc factors socials estudiats. En aquest sentit, la llengua habitual manifesta un nombre més gran d'associacions significatives en les quatre confrontacions plantejades, la qual cosa implica que es vincula de manera significativa amb un major nombre d'atributs amb puntuacions diferenciades entre universitaris i no universitaris; particularment, el contrast entre la modalitat CS/VS, per un costat, i VS/VNS, per l'altre. D'altra banda, les variables *nivell sociocultural* i *llengua materna* manifesten dependència significativa amb el mateix nombre d'atributs, especialment en les mateixes confrontacions que la llengua habitual, seguides de prop per la residència i el sexe.

Pel que fa a les confrontacions entre CS/VS i VS/VNS, s'observa un nombre més gran de dependències significatives entre els binomis i les variables sociològiques, cosa que podria apuntar cap a una major influència d'aquestes en l'actitud del jovent envers aqueixes modalitats. Tant en les proves F de Snedecor com khi quadrat, les variables sociològiques han mostrat una influència escassa sobre l'actitud dels jòvens valencians en la confrontació de les modalitats de castellà.

Finalment, en contrastar les associacions de dependència de les variables sociològiques amb els binomis agrupats per àmbits, trobem algunes relacions interessants; hi destaquem el comportament de la variable *llengua habitual*, que mostra una relació de dependència significativa en la confrontació VS/VNS amb la dimensió afectiva entre els jòvens universitaris i no universitaris. En altres paraules, els jòvens puntuen de manera significativament diferent els atributs de la dimensió afectiva en funció de la seua llengua habitual (taula 14).

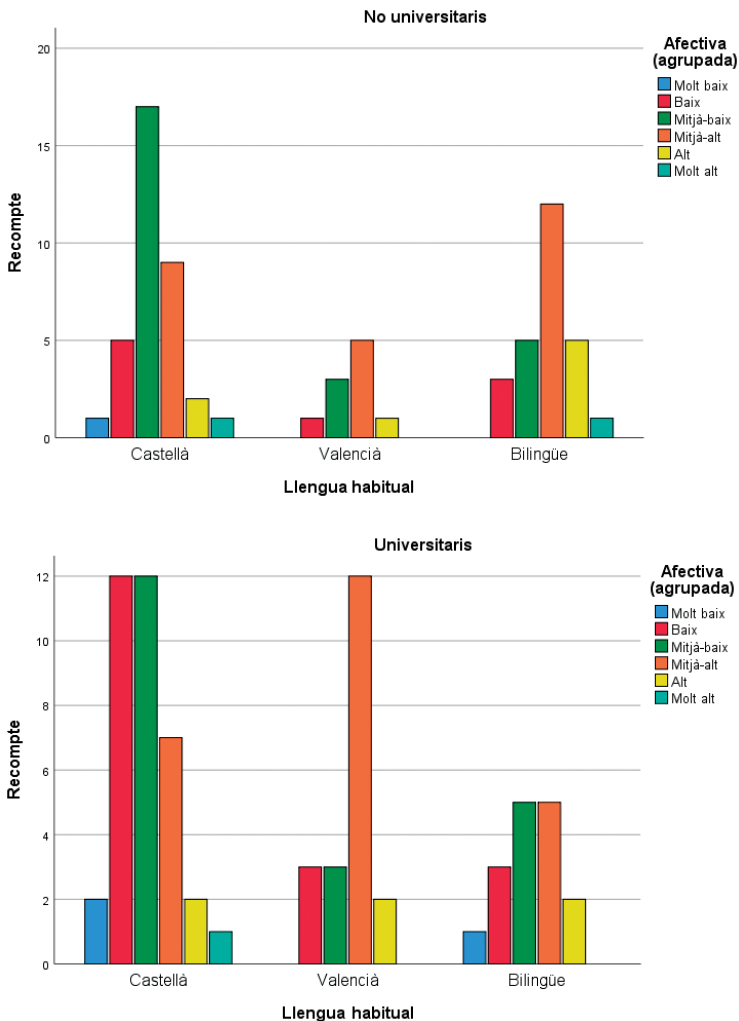
TAULA 14

Prova khi quadrat per a l'encreuament entre la llengua habitual i la dimensió afectiva comparant els grups de jòvens en la confrontació VS/VNS

		Valor	df	Significació asimptòtica (bilateral)
Total	Khi quadrat de Pearson	18,972	10	,041
	Raó de versemblança	20,131	10	,028
	Associació lineal per lineal	7,366	1	,007
	N de casos vàlids	143		

FONT: Programa SPSS.

FIGURA 4
Gràfics de recompte de jòvens universitaris i no universitaris per intensitat del valor total de la puntuació a la dimensió afectiva en la confrontació VS/VNS

FONT: Elaboració pròpia.

El detall de la figura 4 mostra que, si bé els jòvens no universitaris castellanoparlants ja mostren una certa tendència a puntuar més a la baixa els binomis de l'àrea afectiva quan valoren les modalitats VS i VNS —mentre que els valencianoparlants i, sobretot els bilingües, opten amb major intensitat pels valors mitjans i alts—, aquesta tendència es presenta de manera més clara i intensa entre els universitaris. Així, els universitaris castellanoparlants puntuen a la baixa les varietats VS i VNS d'una manera intensa i estadísticament significativa; en canvi, els valencianoparlants, en especial, i també els bilingües en menor grau, opten pels valors mitjans alts. Aquesta ten-

dència diferenciada apuntaria cap a una actitud estadísticament significativa de connexió afectiva amb les modalitats de valencià, molt més accentuada entre els universitaris.

4. CONCLUSIÓ

Al llarg d'aquesta investigació s'han desenvolupat quatre grans grups d'anàlisi per a interpretar els resultats dels joves valencians en les enquestes de percepció sobre les modalitats lingüístiques CS, VS, CNS i VNS. Ens referim a l'estudi de les jerarquies de les modalitats per grups de joves; al dels atributs més representatius de les modalitats; al factorial per tal de trobar agrupacions d'atributs discriminatòries de les modalitats CS i VS que, a més, expliquen la variància present a les dades, i, finalment, l'específic de la influència dels factors sociològics en les puntuacions atorgades pels dos subgrups en totes les modalitats.

Abans d'iniciar la síntesi i cloenda de tots ells, cal assenyalar que la visió global de les dades recollides en els dos grups poblacionals destaca una coincidència notable quant a la tendència a evitar les puntuacions intermèdies i a decantar-se per les puntuacions altes, especialment, en el cas dels no universitaris.

Pel que fa a l'estudi de la jerarquia de les modalitats lingüístiques segons les puntuacions agrupades per àmbits (estatus, interacció comunicativa, atractiu personal i social...), es comprova que els joves valencians assenyalen CS com la modalitat millor valorada en quasi tots els àmbits; només entre els universitaris resulta més ben puntuada la modalitat VS en competència personal i interacció comunicativa. Així mateix, VNS esdevé la pitjor valorada entre els joves universitaris i CNS entre els no universitaris, la qual cosa apuntaria a una consciència crítica més exigent envers el valencià no estàndard per part dels joves amb més formació acadèmica.

Si atenem a l'àmbit ideològic, observem que tots els participants troben CS com la modalitat més centralista i VS com la més catalanista. No obstant això, els no universitaris consideren VNS més valencianista i CNS més conservadora, mentre que els universitaris valoren VS com a més valencianista i CS com a més conservadora. En altres paraules, els universitaris identifiquen una dicotomia CS/VS separada ideològicament entre els pols valencianista-catalanista, per un costat, i centralista i conservador, per l'altre, mentre que els no universitaris reserven el caràcter valencianista per a la modalitat VNS i el conservador per a CNS.

D'acord amb les relacions establertes entre els atributs amb millors puntuacions i les modalitats lingüístiques, cal subratllar algunes tendències interessants. La modalitat CS acapara, en general, les puntuacions més altes entre els no universitaris, tot i que es constata una coincidència quasi absoluta entre els atributs que millor defineixen aquesta modalitat per als dos subgrups. Per la seua part, VS rep millor puntuació dels universitaris i també es repeteix la coincidència dels binomis més ben puntuats pels dos grups. Per contra, les modalitats no estàndard són percebudes de manera diferent. CNS, dins d'una semblança notable d'atributs més puntuats, es caracteritza

per trets de simpatia, generositat i noblesa segons els universitaris; els no universitaris, en canvi, la perceben específicament com a pròpia d'algú més estalviador, conservador i comprensiu. El cas VNS presenta un perfil d'atributs semblant en ambdues poblacions de jòvens, si bé els universitaris valoren el tret de generositat amb molta intensitat i de manera exclusiva respecte al grup de no universitaris.

D'altra banda, gràcies al conjunt d'anàlisis factorials, s'ha determinat que el caràcter, com a atribut afectiu, esdevé un tret molt discriminant amb una gran capacitat explicativa de la variància present a les dades. Per la seua part, un segon i tercer components constituïts fonamentalment per atributs de tipus cognitiu han estat assenyalats com a altament explicatius, i també coincidents, en les dues poblacions. Destaca el quart component pel seu caràcter ideològic i la quasi total coincidència entre els atributs presents. El fet que el tret ideològic valencianista ocupe una posició de menor capacitat discriminant a CS i VS entre els jòvens no universitaris podria vincular-se amb la desaparició de la relació tradicionalment descrita entre la ideologia catalanista i els processos de normalització lingüística i autodefinició nacional valenciana. Així, com apunten Casesnoves i Mas (2016: 135), aquesta desaparició es donaria en favor de la identitat valenciana i, entre els jòvens, els universitaris serien els que hi contribuirien amb més força.

Finalment, pel que fa als factors sociològics i la seua capacitat de condicionar la percepció de les diferents modalitats lingüístiques, s'ha comprovat que el nivell sociocultural i la llengua habitual són els més significatius estadísticament a l'hora de discriminar trets específics de cada modalitat, seguits per la llengua materna de ben a prop. Ni la residència ni el sexe han mostrat capacitat de condicionament significatiu. No obstant això, el conjunt de factors socials ha assolit una capacitat discriminant major entre les varietats CS-VS en tots els casos, i entre CNS-VNS, per un costat, i VS-VNS per l'altre, en segon terme; però cap entre CS-CNS. Un altre aspecte interessant de la confrontació VS-VNS, ja apuntat per Gómez-Devís *et al.* (2019), és que els universitaris que tenen el castellà com a llengua habitual la valoren d'una manera significativa a la baixa respecte dels valencianoparlants, clarament amb puntuacions més elevades; açò apunta que hi ha un vincle més estret amb les modalitats de valencià entre els jòvens universitaris valencianoparlants que entre els castellanoparlants, la qual cosa ve a corroborar Casesnoves i Mas en el fet que, específicament dins del grup poblacional de jòvens universitaris, «the link between language and identity is stronger than expected» (2017: 123).

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- AGULLÓ, V. (2011). «Análisis de la realidad sociolingüística del valenciano». *Papers: Revista de Sociologia*, vol. 96, núm. 2, p. 501-514.
- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (AVL) (2005). *Llibre blanc de l'ús del valencià* [en línia]. Vol. I: *Enquesta sobre la situació social del valencià, 2004*. València: Publicacions de l'AVL. <https://www.avl.gva.es/documentos/31987/99521/Recerca_02.pdf/dd8dc872-4446-4811-8b6d-bbc4775fddc0>.

- BUZÓN, J. M.; GÓMEZ-DEVÍS, M.-B.; GÓMEZ MOLINA, J. R. (2017). *Actitudes lingüísticas en Valencia y su área metropolitana: Estudio longitudinal y análisis de tendencias*. València: Tirant lo Blanch.
- CASESNOVES, R. (2012). «El valencià en 25 anys (I): com són els seus parlants?». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 58, p. 111-136.
- CASESNOVES, R.; MAS, J. A. (2016). «Usos lingüístics i ideologia: què fan els universitaris valencians?». *Caplletra: Revista Internacional de Filologia*, núm. 60, p. 113-139.
- (2017). «Ideology and language choice: Catalan-speaking university students». *Sociolinguistic Studies*, vol. 11, núm. 1, p. 107-129.
- GIMENO-MENÉNDEZ, F.; GÓMEZ MOLINA, J. R. (2007). «Spanish and Catalan in the Community of Valencia». *International Journal of the Sociology of Language*, núm. 184, p. 95-107.
- GÓMEZ-DEVÍS, M.-B.; BUZÓN, J.; ALANDETE, M. (2019). «School and linguistic diversity: study of the language attitudes of future Valencian teachers». *Studia Romanica Posnaniensia*, vol. 46, núm. 4, p. 135-147.
- GÓMEZ-MOLINA, J. R. (2013). «Actitudes lingüísticas en la comunidad de habla bilingüe de Valencia». A: MONTOYA, B.; MAS, A. (ed.). *'Studia linguistica in honorem' Francisco Gimeno Menéndez*. Alacant: Publicacions de la Universitat d'Alacant, p. 375-408.
- LÓPEZ-MORALES, H. (1989). *Sociolingüística*. Madrid: Gredos.
- MAS, A. (2018). «El valencià segons l'enquesta del SIES de 2015». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 28, p. 127-145.
- MAS, A.; MONTOYA, B. (2011). «La situació social del català al País Valencià en el trànsit dels segles XX al XXI». *Zeitschrift für Katalanistik*, núm. 24, p. 293-316.
- MORENO FERNÁNDEZ, F. (2012). *Sociolingüística cognitiva: Propositiones, escolios y debates*. Madrid: Iberoamericana; Frankfurt: Vervuert.
- PUJOLAR, J.; GONZÀLEZ, I.; FONT, A.; MARTÍNEZ, R. (2010). *Llengua i joves: Usos i percepcions lingüístics de la joventut catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania. Secretaria de Joventut.
- SERVEI D'INVESTIGACIÓ I ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS (SIES) (2005). *Enquesta general sobre coneixement i ús social del valencià*. València: Generalitat Valenciana. Conselleria d'Educació, Cultura i Esport. <<http://www.ceice.gva.es/va/web/dgplgm/enquestes>> [Consulta: 3 juny 2020].